

Key words: related languages, divergent and convergent processes, semantic classification, component, idiom, zoo metaphor.

УДК 81'255=111=161.2:821.111–93

Яременко А.С., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ВИГУКІВ У КАЗЦІ ЛЬЮІСА КЕРОЛА "АЛІСА В КРАЇНІ ЧУДЕС"

Статтю присвячено труднощам та особливостям перекладу українською мовою вигуків у казці Льюїса Керола "Аліса в Країні Чудес". Порівнюються значення вигуків у різних контекстах.

Ключові слова: вигуки, емоції, почуття, казка, відповідник, багатозначність.

Чимало цікавих нюансів постає перед перекладачем і дослідником у перекладі неповнозначних слів та слів із розмитою семантикою. До таких ми відносимо вигуки. Як відомо, вигуки виражають різні емоції та почуття, не називаючи їх. Ці спонтанні висловлювання зазвичай є мимовільною реакцією на певну ситуацію. Як лексико-граматичний клас одиниць, що мають своєрідне значення, вигуки відбивають дійсність нерозчленовано, не відокремлюючи емоційне сприйняття її від раціонального, вони є характерним елементом певної сфери мовлення, тісно пов'язаним із позамовними, несловесними засобами [Блох 1983, 131–132].

Переклад англomовних вигуків досі досліджено мало. Наявні описи вигуків цілком не виявляють їхньої специфіки, зокрема їхньої ролі в українських перекладах англomовних казок, не розкривають повною мірою особливостей їхнього функціонування та закономірностей їхнього перекладу саме у казковій літературі. Потрібно розуміти, що у казок свій особливий читач – дитина. Тому й переклад будь-якої казки орієнтований саме на маленького читача. А вигуки є невід'ємною частиною кожної казки.

Мета статті – дослідити особливості й труднощі перекладу українською мовою вигуків у казці Льюїса Керола "Аліса в Країні Чудес". На нашу думку, саме казка "Аліса в Країні Чудес" (англ. "Alice's Adventures in Wonderland"), що написана англійським професором математики Чарльзом Лютвіджем Доджсоном (він же

Льюїс Керол), містить у собі багато цікавих та корисних прикладів перекладу англомовних вигуків українською мовою.

У перекладі казок текст змінюється через труднощі передачі національної своєрідності мови. Неперекладного в казках чимало. Особливе місце тут посідають ритм, напруженість форми, емоційна забарвленість висловлювань, що виражається в тексті за допомогою вигуків. Труднощі перекладу вигуків казкового тексту зумовлюються різною асоціативністю образного мислення українців та англійців, про що свідчить не зовсім точний переклад тих чи інших англомовних вигуків [Чуранов 2006, 176].

Особливістю вигуків є їхня здатність до прагматичного варіювання і багатозначності. Перше відбувається внаслідок транспонування, тобто є реалізацією функції, яка для вигуків первинна [Мороховская 1984, 139-140]. Відомо, що вигуки трактуються як слова, значення яких ситуативно мінливі. На переклад вигуків впливають контекст і орієнтація перекладача [Жорунець 2000, 214].

Часто перекладач додає вигук, якого нема в оригіналі, щоб передати емоційний колорит сказаного автором. Розгляньмо такі приклади: 1) *Sure, I don't like it, yer honour, at all, at all!* [Carroll 2006, 36]. – **Ох**, не до душі вона мені, ваша вельможносте, не до душі! [Корнієнко 2009, 35]. 2) *I should have liked teaching it tricks very much, if...* [Carroll 2006, 19]. – **Ех**, яких тільки трюків не навчила б я його, якби... [Корнієнко 2009, 19]. 3) *Hold your tongue, said the Duchess* [Carroll 2006, 35]. – **О**, дай мені спокій! - урвала її Герцогиня [Корнієнко 2009, 34]. Застосовані тут вигуки: **ох**, **ех** та **о** – універсальні. Вони можуть мати різні значення – як позитивні, так і негативні. Тому саме ці вигуки найчастіше і використовуються у перекладах.

Є в українській мові схожі вигуки **гей** і **егей**, які виконують функцію привернення уваги. Вони відносяться до групи спонукальних, що виражають спонуку до дії, волевиявлення (імперативність) [Шаронов 1980, 48-49]. У наступних прикладах перекладач цілком відтворив ними емоційний зміст висловлювання: 1) *Catch him, you by the hedge!* [Carroll 2006, 48]. – **Гей**, там, біля живоплоту, ловіть його! [Корнієнко 2009, 47]. 2) *Pat! Pat! Where are you?* [Carroll 2006, 75]. – **Пеме! Пеме! Егей!** Де ти? [Корнієнко 2009, 74].

Складність перекладу вигуків у тому, що треба передати їх функцію, а вона не завжди зрозуміла. Якийсь вигук може мати і

позитивне забарвлення, і негативне. Керол дуже часто використовує один вигук в різних значеннях та контекстах. Це підтверджує розмиту семантику вигуків та їхню здатність до зміни значень у різних контекстах. Візьмемо для прикладу *oh dear* у різних контекстах: 1) *Oh dear! Oh dear! I shall be late!* [Carroll 2006, 4]. – *Ой лишенько, лишенько, як я забарився!* [Корнієнко 2009, 3]. 2) *Oh dear, what nonsense I'm talking!* [Carroll 2006, 9]. – *О людоньки, що за дурниці я верзу!* [Корнієнко 2009, 8]. 3) *Oh dear! cried Alice in a sorrowful tone, I'm afraid I've offended it again!* [Carroll 2006, 11]. – *0-0-ой!* – розпачливо зойкнула Аліса. – *Я знов її образила!* [Корнієнко 2009, 10]. 4) *Oh dear! I'd nearly forgotten that I've got to grow up again! Let me see – how is it to be managed?* [Carroll 2006, 13]. – *Ой, мало не забула - мені ж треба трохи підрости! Ану лиш поміркуймо, як його зробити?* [Корнієнко 2009, 13]. 5) *Oh, my dear Dinah! I wonder if I shall ever see you any more!* [Carroll 2006, 55]. – *'О, Дінонько, Діно! Чи ми ще стрінемося знову, чи вже навіки розійшлись?* [Корнієнко 2009, 54].

Як бачимо, в усіх цих прикладах значення вигуку *oh dear* різні. У деяких випадках він виражає негативне значення (1, 2), стурбованість, страх. Також у 1-му та 2-му прикладах при перекладі цього вигуку перекладач використав лексичну трансформацію додавання для підсилення емоційного забарвлення висловлень (*ой лишенько, лишенько, о людоньки*). А от у 3-му та 4-му прикладах перекладач передає вигук *oh dear* дуже просто: *о-о-ой* у 3-му прикладі і *ой* у 4-му. У цих випадках і не потрібно нічого вгадувати та додавати, вигук *ой* цілком передає емоційний зміст оригіналу. Інколи вигук *oh dear* є звертанням, як у 5-му прикладі. До того ж, це звертання пестливе. Недарма перекладач використовує такий стилістичний прийом, як повтор (*О, Дінонько, Діно*). Таким чином підсилюється емоційне забарвлення цілого речення. Маленький читач розуміє, що взаємини між мовцями добрі, хоча розмова несе негативний характер, навіть сум. Словники зазвичай не фіксують усіх значень вигуків, обмежуючись тільки найуживанішими. Та й завдання це, безперечно, непросте, оскільки такі вигуки, як *oh dear*, виражають широкий спектр людських емоцій та почуттів. Отож, тільки на прикладі одного вигуку *oh dear* отримано кілька різних його перекладів.

Цікавим є вигук *ugh*. Двомовний словник Квеселевича Д. та Сасіної В. перекладає його так: *тьху! ай! ой! кхе-кхе!* (імітація

кашлю). Переклад казки "Аліса в Країні Чудес" до цього списку додає ще й такі його значення, як **у-у** й **бр-р-р**: 1) *Ugh! Snake!* [Carroll 2006, 19]. – *У-у, гадюка!* [Корнієнко 2009, 18]. 2) *Ugh! said the Lory, with a shiver* [Carroll 2006, 67]. – *Бр-р-р!* – *здригнулася Лорі* [Корнієнко 2009, 66].

Вигук **alas!** передано так: **гай-гай!** 1) *Alas! it was too late to wish that!* [Carroll 2006, 61]. – *Гай-гай! Запізно було шкодувати!* [Корнієнко 2009, 58]. Зазвичай цей вигук перекладають інакше: **на жаль! ах! та ба!** Але вигук **гай-гай!** – питомий для української мови. Очевидно, що перекладач скористався ним, щоб наблизити переклад до свого читача.

Інший, дуже популярний вигук у казковій літературі, – **oh!** Його перекладають по-різному. Зокрема, словник Lingvo X3 дає такі варіанти: **о! ах! ох! ух! ой!** У Кєрола: 1) *Oh, please mind what you do! cried Alice* [Carroll 2006, 20]. – *Ой, що ви робите?* – *кричала Аліса* [Корнієнко 2009, 19]. 2) *Oh my ears and whiskers, how late it's getting!* [Carroll 2006, 51]. – *Ох, бідні мої вушка! Мої вусики! Як же я запізнююсь!* [Корнієнко 2009, 50]. Як бачимо, перекладач керувався при виборі відповідника емоційністю ситуацією.

Помітною є тенденція передавати вигук **oh!** через **о!** Наприклад: 1) *Oh, yes! she said* [Carroll 2006, 14]. – *О, з радістю!* – *відказала Аліса* [Корнієнко 2009, 13]. 2) *Oh, my poor little feet, I wonder who will put on your shoes and stockings for you now, dears?* [Carroll 2006, 57]. – *О бідні мої ноженнята, хто ж вас тепер взуватиме, у панчішки вбиратиме?* [Корнієнко 2009, 56].

Як і багато інших вигуків, **oh!** часто не перекладається взагалі. Зіставмо: 1) *Oh, you can't help that! said the Cat* [Carroll 2006, 23]. – *Іншої ради немає!* – *сказав Кім* [Корнієнко 2009, 22]. 2) *Oh, what a funny watch! said Alice* [Carroll 2006, 44]. – *Який кумедний годинник!* – *зауважила Аліса* [Корнієнко 2009, 43]. 3) *Oh, I've had such a strange dream! said Alice* [Carroll 2006, 28]. – *Зате який дивний сон я бачила!* – *сказала Аліса* [Корнієнко 2009, 27]. 4) *Oh, a song please, if the Mock Turtle would be so kind!* [Carroll 2006, 35]. – *Пісню, пісню, будь ласка! Нехай заспіває!* [Корнієнко 2009, 35]. Як бачимо, вигук щез, але емоційне забарвлення висловлювань не втрачається, бо компенсується окличним реченням або повтором, як у 4-му прикладі.

Вигук **oh!** означає ще й **ага!** або **овва!** У Кєрола: 5) *Oh! that's it, said the Hatter* [Carroll 2006, 78]. – *Ага! Тоді все ясно!* – *сказав Капелюшник* [Корнієнко 2009, 77]. 6) *Oh! So Bill's got to come down*

the chimney, has he? said Alice to herself [Carroll 2006, 46]. – **Ова!** - сказала про себе Аліса. – Виходить, Крутихвіст ще й у димар має лізти? [Корнієнко 2009, 45].

В "Алісі" **oh!** витлумачено й через **єт!** Ситуація така: **Oh! they'll do well enough; don't be particular!** [Carroll 2006, 16]. – **Ет,** якось воно буде! Не вередуї! [Корнієнко 2009, 16].

Отже, той факт, що вигуки відносяться до неповнозначних слів та слів із розмитою семантикою, є не просто їхньою особливістю, а й міцним горішком для перекладача, трудністю, що її майстер долає завдяки пильній увазі до ситуації мовлення. Багато важать тонкощі контексту. Оскільки вигуки відзначаються прагматичним варіюванням, важливо не помилитися при виборі відповідників, що їх пропонує словник на підставі загальної повторюваного в контекстах. У художньому ж творі конкретне й особливе зазвичай виходять за межі звичного. Трапляється й таке, що в перекладі не обов'язково звітувати про вигук оригіналу саме вигуком – можна й інакше передати емоцію, наприклад, повтором або окличним реченням. Головне – донести до читача закладену в текст думку автора так, щоб він зміг при цьому перейнятися ще й емоційним станом героя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высш. школа, 1983. – С. 383.
2. Квеселевич Д. И., Сасина В. П. Русско-английский словарь междометий. – М: Астрель, АСТ, 2001. – С. 511.
3. Корунець І. В., Тереха О. І. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підруч.– Вінниця : Нова Книга, 2000. – С. 448.
4. Мореховская Э. Я. Основы теоретической грамматики английского языка. – К: Вища школа, 1984. – С. 221.
5. Чуранов А. Е. К проблеме классификации междометий английского языка// Вестник ОГУ – Оренбург: 2006. – №11. – С. 172-178.
6. Шаронов И. А. О новом подходе к классификации эмоциональных междометий. – М., 1980. – С. 136.

Першоджерела:

1. Керол, Льюїс. Аліса в Країні Чудес/ Л. Керролл ; пер. з англ. В. Корнієнко ; за ред. І. Малковича ; худож. В. Єрко. – Вид. 7-е. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009. –С. 88.
2. Lewis Carroll. Alice's Adventures in Wonderland, Illustrated by Sir John Tenniel. The Definitive Edition. 2006. – С. 92.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2013 р.

Яременко А. С., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

**ТРУДНОСТИ ПЕРЕВОДА МЕЖДОМЕТИЙ В СКАЗКЕ
ЛЬЮИСА КЭРОЛЛА "АЛИСА В СТРАНЕ ЧУДЕС"**

Статья посвящена трудностям и особенностям перевода на украинский язык междометий в сказке Льюиса Керола "Алиса в Стране чудес". Сравниваются значения зафиксированных междометий в различных контекстах.

Ключевые слова: междометия, эмоции, чувства, сказка, аналог, многозначность.

Iaremenko A.S., stud.,
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

**DIFFICULTIES OF TRANSLATION OF INTERJECTIONS IN
LEWIS CARROL'S "ALICE'S ADVENTURES IN
WONDERLAND"**

The article focuses on some difficulties and peculiarities of translation of interjections in Lewis Carroll's "Alice's Adventures in Wonderland" into Ukrainian. The interjections are subjected to comparison of meanings in different contexts.

Keywords: interjections, emotions, feelings, tale, counterpart, polysemy.

УДК 811.133.1'42:7.097

Ярошевська М. О., к. філол. н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

Бурмістенко Т. В., к. філол. н., асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

**ОСНОВНІ УЧАСНИКИ
КОМУНІКАТИВНОЇ СИТУАЦІЇ ТОК-ШОУ
(на матеріалі французьких телевізійних ток-шоу
полемічного типу)**

Статтю присвячено дослідженню комунікативної поведінки ведучого, гостей, студійного та масового глядачів як учасників комунікативної ситуації телевізійного ток-шоу. На матеріалі